alan uygulamaların yaşaması için çalışmak, bunları ortadan kaldırarak yerlerine toplumun inançları, tarihî, ahlâkî ve kültürel değerleriyle bağdaşmayan yabancı âdet ve gelenekleri getirmek isteyen eğilimlerle mücadele etmek, hem Kur'an'da hem de hadislerde önemle üzerinde durulan "iyiliği emretme, kötülüğe engel olma" (emir bi'l-ma'ruf nehiy ani'l-münker) prensibinin bir gereğidir (ayrıca bk. ÖRF).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hişâm, *es-Sîre* (nşr. Mustafa es-Sekkā v.dğr.), Kahire 1375/1955, I, 134; *Müsned*, II, 50; IV, 357, 359, 360, 361; Buhârî, "Büyû'", 73, 74, 76, "Libâs", 82-87; Müslim, "Müsâkāt", 79-80, "Libâs", 115-119, "'İlim", 15, "Zekât", 69; İbn Mâce, "Fiten", 20; Ebû Dâvûd, "Libâs", 4; "Melâhim", 17; Tirmizî, "Nikâh", 1, "Büyû'", 19, "Tefsîr", 5/7, "İsti'zân", 7; Nesâî, "Zînet", 1, "Zekât", 64; Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, *Ahkâmü'l-Kur'ân* (nşr. Ali Muhammed el-Bicâvî), Kahire 1394/1974, II, 823; Kādî İyâz, *Tertîbü'l-medârik* (nşr. M. Tâvît et-Tancî), Rabat 1383/1963, I, 52; Karâfî, *el-İhkâm* (nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde), Halep 1387/1967, s. 231-232; İbn Teymiyye, *Sıhhatü usûli mezhebi ehli'l-Medîne*, Kahire, ts., s. 21 vd.; İbn Kayyim, *İ'lâmü'l-muvakkıîn* (nşr. M. Muhyiddin Abdülhamîd), Kahire 1374/1955, II, 361 vd.; Şâtıbî, *el-Muvâfakāt* (nşr. Abdullah Dıraz), Kahire, ts. (el-Mektebetü't-Ticâriyyetü'l-kübrâ), II, 286 vd.; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ'* (nşr. Ahmed el-Kalâş), Halep, ts. (Mektebetü't-Türâsi'l-İslâmî), II, 263; İbn Âbidîn, *Neşrü'l-'arf fî binâ'i ba'zi'l-ahkâm 'ale'l-'urf* (*Mecmû'atü'r-resâ'il* içinde), İstanbul 1321, II, 116 vd., 118-121, 132 vd.; Mustafa Ahmed ez-Zerkā, *el-Fıkhü'l-İslâmî fî sevbihi'l-cedîd* (*el-Medhal*), Dımaşk 1958, II, 894 vd.; Muhammed b. Hasan el-Hacvî, *el-Fikrü's-sâmî fî târîhi'l-fıkhi'l-İslâmî*, Medine 1396-97/1976-77, II, 405-411; Muhammed Tâhir b. Âşûr, *Makāsıdü'ş-şerî'ati'l-İslâmiyye*, Tunus 1978, s. 91; Halil İnalcık, "Osmanlı Hukuna Giriş", *SBFD*, XIII/2 (1958), s. 102-126; a.mlf., "Mahkeme", *İA*, VII, 149-151; a.mlf., "Örf", *İA*, IX, 480; Câsim Uceyl, "el-Müsteşrikūn ve meṣâdirü't-teşrî'i'l-İslâmî", *Mecelletü'l-Hukūk ve'ş-şerî'a*, VI/2, Kuveyt 1402/1982, s. 77 vd.; Şerif Efendi, "Sultan Selim Hân-ı Sâlis Devrinde Nizâm-ı Devlet Hakkında Mütâleât", *TOEM*, XXXVIII (1332), s. 74 vd.; R. A. Kern, "Adat Hukuku", *İA*, I, 129-131; I. Goldziher, "Âdet", *İA*, I, 137; a.mlf.— M. Fuad Köprülü, "Fıkıh", *İA*, IV, 601-622; Ömer Lûtfi Barkan, "Kanûn-nâme", *İA*, VI, 185-196; M. Tayyip Gökbilgin, "Süleyman I", *İA*, XI, 99, 155; G. H. Bousquet—Sh. T. Lokhandwalla—J. Prins, "'Âda", *EI²* (Fr.), I, 174-179.

 HAYREDDİN KARAMAN

☐ KELÂM. (bk. HÂRİKULÂDE).

☐ TÜRK TARİHİ. (bk. RESM).

ÂDET GÖRME

(bk. HAYIZ).

ADEVÎ, Ali b. Ahmed

(علی بن أحمد العدوی)

Ebü'l-Hasen Alî b. Ahmed b. Mükremillâh (Mükerrem) es-Saîdî el-Adevî (ö. 1189/1775)

Mâlikî fakihi.

Mısır'ın Saîd bölgesinde Menfelût yakınlarındaki Benî Adî'de doğdu (1112/1700). Daha sonra Kahire'ye giderek Muhammed el-Büleydî, Abdullah el-Mağribî, İbrâhim el-Feyyûmî, Sâlim en-Nefrâvî, Şelebî ve Hifnî gibi âlimlerin derslerine katıldı. Mâlikî fıkhında büyük bir otorite olarak halk ve yöneticilerin sevgi ve saygısını kazanan Adevî, başta Ezher olmak üzere Kahire'deki birçok medresede ders verdi. Aralarında Derdîr, Desûkī, Kal'î, Bennânî gibi âlimlerin de bulunduğu pek çok talebe yetiştirdi. Şeyh Ali b. Muhammed eş-Şinâvî vasıtasıyla Ahmediyye tarikatına intisap etti. 10 Receb 1189'da (6 Eylül 1775) Kahire'de vefat etti.

Zamanında Mâlikî fukahasının en önde gelenlerinden olan Adevî, Mâlikî fıkhına dair eserlerin şerhlerine hâşiyeler yazan ilk müellif olarak da bilinir. Eserlerinin hemen hepsi hâşiye tarzında olup başlıcaları şunlardır: 1. Haraşî'nin, Halîl b. İshak'ın *Muhtasar*'ına yaptığı şerhin hâşiyesi (Bulak 1299, 1317, 1319; şerhin kenarında, I-VIII). 2. Zürkānî'nin Ali el-Menûfî'ye ait *el-'İzziyye* (*el-Mukaddimetü'l-'İzziyye*) adlı esere yaptığı şerhin hâşiyesi (Bulak 1298; Kahire 1229, 1304). 3. İbn Ebû Zeyd el-Kayrevânî'nin *Risâle*'sine Ali el-Menûfî'nin *Kifâyetü't-tâlibi'r-rabbânî* adıyla yaptığı şerhin hâşiyesi (I-II, Bulak 1288; Kahire 1300, 1310). Bu üç eser Mâlikî fıkhına dairdir. 4. *ed-Dürretü'l-ferîde 'ale'l-kelimâti't-tevhîdiyye*. Emîr Muhammed'in *Matla'u'n-neyyireyn fîmâ yete'allak bi'l-kudreteyn* adlı eseriyle birlikte basılmıştır (Kahire 1896).

Bu eserlerden başka, Irâkī'nin hadis ıstılahlarına dair *el-Elfiyye* adlı eserine Şeyhülislâm Zekeriyyâ el-Ensârî'nin, Abdurrahman el-Ahderî'nin mantıka dair *es-Süllem* adlı eserine Ahmed el-Mollâvî'nin, İbrâhim el-Lekānî'nin *Cevheretü't-tevhîd* adlı eserine oğlu Abdüsselâm el-Lakānî'nin yaptığı şerhlere hâşiyeler yazmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Murâdî, *Silkü'd-dürer*, Bulak 1301, III, 206; Cebertî, *'Acâ'ibü'l-âsâr*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Fâris), I, 476-479; Brockelmann, *GAL*, II, 316, 415; *Suppl.*, II, 435, 439, 738; Serkîs, *Mu'cem*, I, 474, 820; II, 1314-1315; Muhammed Mahlûf, *Şeceretü'n-nûri'z-zekiyye*, Kahire 1349 → Beyrut, ts. (Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî), I, 341-342; Ziriklî, *el-A'lâm*, Kahire 1373-78/1954-59, V, 65; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, Dımaşk 1376-80/1957-61 → Beyrut, ts. (Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî), VII, 29-30; Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris*, Fas 1347 → Beyrut 1402/1982, II, 712.

 AHMET ÖZEL

ADEVÎ, Muhammed Haseneyn

(محمد حسنين العدوی)

Şeyh Muhammed Haseneyn Mahlûf el-Adevî (ö. 1936)

Mâlikî fakihi, âlim ve Ezher'in yöneticilerinden.

Mısır'da Asyût vilâyetine bağlı Benî Adî'de doğdu (18 Mart 1861). Bir ulemâ ailesine mensuptur. İslâmî ilimlere dair temel bilgileri öğrendikten sonra Ezher'e girdi. On iki yıl süren tahsil hayatı sırasında zekâsıyla dikkati çekti. "Üstün başarı" derecesiyle **âlimiyye*** pâyesi aldı. Bir süre Ezher'de hocalık yaptı. Çeşitli ilimlerdeki şöhreti yanında disiplinli çalışmasıyla da tanındı ve bazı önemli görevlerde bulundu. Bu sırada Ezher'de birtakım yenilikler yaptı. Kurduğu yeni ve modern kütüphanenin ilk müdürü oldu. Bir süre sonra Ezher ile dinî enstitülere başmüfettiş tayin edildi; ayrıca Ezher İdare Meclisi üyeliğine getirildi. Daha sonra Tanta Ahmedî Camii şeyhi olan Adevî, Ezher ve dinî enstitüler müdürlüğü yaptı. Ezher'deki birçok faaliyeti yanında, Kefrüşşeyh vilâ-

Ali b. Ahmed el-Adevî'nin el yazısı